

πρόσωπο

Μελετά τους ανθρώπους μέσα από την καθημερινότητά τους, επικοινωνώντας στη γλώσσα τους, ακόμη και στην ιδιόλεκτό τους, και κάνει συγκριτικές μελέτες σε πολιτισμούς που, φαινομενικά τουλάχιστον, δε μοιάζουν και πολύ μεταξύ τους.

της Μάγδας Δημάκη, φωτ.: Γρηγόρης Σιαμιδής

Αν και η βάση του είναι στη Βοστώνη, όπου έχει την έδρα της Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, ο Michael Herzfeld ή Μιχάλης Herzfeld, όπως θέλει να τον αποκαλούν οι Έλληνες φίλοι του, βρίσκεται με ιαξύ Ελλάδα, Ιταλίας και Ταϊλάνδης. Στα διαλείμματα των ερευνών του δίνει διαλέξεις σε όλο τον κόσμο. Πρόσφατα επισκέφτηκε τη Θεσσαλονίκη, όπου μίλησε στο Αμερικανικό Κολλέγιο ως προσκεκλημένος του Κολλεγίου και της Ελληνικής Σημειωτικής Εταιρίας, και συμμετείχε σε στρογγυλό τραπέζι του προγράμματος «Πυθαγόρις» στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

νόση της ετερότητας. Ακόμει π.χ. τη φράση: «Δεν είμαι ρατσιστής, αλλά...». Τώρα, όλοι έχουν συνειδητοποιήσει ότι η προκατάληψη δεν ευνοείται, αλλά, από την άλλη μεριά, αυτά τα αισθήματα δε φεύγουν εύκολα. Αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα της προκατάληψης και του ρατσισμού στη χώρα, πρέπει να δείξουμε και κατανόηση σ' αυτούς που εκδηλώνουν τέτοια αισθήματα. Τα στερεότυπα αντλούνται μέσα από βιώματα, ίσως μέσα από λανθασμένα κανάλια κατανόησης. Αρα, αν εμείς δε συμφωνούμε με τις προκαταλήψεις αυτές - κι οπωσδήποτε εγώ δε συμφωνώ μαζί τους -, πρέπει, ωστόσο, να δείξουμε κάποια συμπάθεια και κατανόηση για αυτούς που διακατέχονται

Μιχάλης Herzfeld

«Ονειρεύομαι στα ελληνικά»

Γιατί γίνετε ανθρωπολόγος; Νομίζω, επειδή η Ανθρωπολογία έχει αναγάγει το κουτοπονηλιό και το φαγητό σε επιστήμη.

Έχετε μια ιδιαίτερη σχέση με την Ελλάδα. Τι ήταν αυτό που σας τράβηξε; Ηρθα στην Ελλάδα λίγο πριν από τη χούντα, χωρίς να ξέρω τότε πολλά για την πολιτική ζωή. Με τράβηξε ο πολιτισμός, η μουσική, το φαγητό και πολλά άλλα πράγματα... Είχα μάθει κάτι στοιχειώδη νέα ελληνικά και με τη βάση των αρχαίων ελληνικών αποφάσισα να μάθω τα ελληνικά μόνος μου.

Εδώ και 35 χρόνια κάνετε έρευνες για τη χώρα μας. Έχετε δει αλλαγές στην κοινωνία; Ασφαλώς. Αν μου έλεγε κανείς πριν από δέκα χρόνια πως θα περίμεναν οι Έλληνες υπομονητικά στην ουρά για ταξί στο αεροδρόμιο, θα έλεγα ότι ήταν επιστημονική φαντασία. Αλλά μου συνέβη τώρα που ήρθα και δεν το πίστευα, καθώς στο «Ελ. Βενιζέλος» που κατέβηκα και περίμενα ταξί όλα λειτουργήσαν άψογα. Εφόσον λοιπόν αναγνωρίζουμε πως έχουν γίνει αλλαγές στην καθημερινή συμπεριφορά, νομίζω πως ήρθε η ώρα να γίνει λόγος και γι' άλλες αλλαγές στην Ελλάδα, σε πολιτικό επίπεδο, όπως π.χ. στο θέμα της μειονοτικής ταυτότητας, του αυτοπροσδιορισμού ή για μια ευρύτερη κατα-

από τέτοια αισθήματα. Ετσι, θα μπορέσουμε στη συνέχεια να τους δείξουμε γιατί διαφωνούμε και γιατί ίσως κι αυτοί θα μπορέσουν να αλλάξουν γνώμη.

Σας επηρέασε η ζωή σας στην Ελλάδα; Εχω ζήσει εδώ πάρα πολλά χρόνια. Πάνω τον εαυτό μου συχνά να αντιδρά και ως Έλληνας. Υπάρχει, όμως, και η άλλη διάσταση και κάποια πράγματα μου προκαλούν μια αντίδραση, επειδή προέρχονται από τις μη ελληνικές εμπειρίες. Επειδή η Ελλάδα αποτελούσε το κατεξοχόν αντικείμενο των μελετών μου, κάποια στιγμή αποφάσισα ότι για να τη δω κάτω από ένα άλλο πρίσμα έπρεπε να φύγω και να κάνω κάτι άλλο. Το πρώτο βήμα ήταν η Ιταλία, όπου ήξερα τη γλώσσα.

Υπάρχουν καινά στις δύο χώρες; Ναι, αλλά υπάρχει μια τεράστια διαφορά μεταξύ τους στο επίπεδο της άμυνας της «πολιτισμικής οικειότητας». Στην Ελλάδα, πάντα υπήρχε -και δικαιολογημένα ως ένα βαθμό- η καχυποψία του τύπου «τι δουλειά έχει ένας ξένος να ψαρεύει στα νερά μας». Οι Έλληνες, γενικά, δεν ήθελαν οι ξένοι να μαθαίνουν πολλά πράγματα για την εσωτερική ζωή της χώρας. Ηθελαν να παρουσιάσουν μια ιδεώδη εικόνα, η

«Αν μου έλεγε
κάνεις πριν από
δέκα χρόνια πως
θα περιμεναν
οι Έλληνες
υπομονετικά
στην ουρά για ταξί
στο αεροδρόμιο,
θα έλεγα ότι ήταν
επιστημονική
φαντασία».

"ενημέρωση"
www.apo.gr

ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΗ ΤΥΠΟΥ * ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ
ΒΑΚΧΟΥ 30 Τ.Κ 54629 ΤΗΛ: 2310 539371,538633 e-mail: info@apo.gr

Πρόσωπο

bio

Ο Herzfeld είναι ένας από τους διαμορφωτές της σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ανθρωπολογίας και ένας από τους κύριους μελετητές της Ανθρωπολογίας του ελληνικού χώρου από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα. Τα έργα του διδάσκονται σε πανεπιστήμια όλου του κόσμου και έχει συμβάλει στα να μπει η μελέτη της ελληνικής κοινωνίας και των ευρωπαϊκών κοινωνιών ευρύτερα στο χάρτη της παγκόσμιας ανθρωπολογικής μελέτης. Διετέλεσε πρόεδρος της Εταιρίας Νεοελληνικών Σπουδών των ΗΠΑ και της Εταιρίας για την Ανθρωπολογία της Ευρώπης, καθώς και πρόεδρος της επιστημονικής συντακτικής επιτροπής του περιοδικού «American Ethnologist», του πιο σημαντικού επιστημονικού περιοδικού στις ΗΠΑ. Το 2001 η Unesco εξέδωσε το βιβλίο του «Anthropology: Theoretical Practice In Culture and Society». Έχει τιμηθεί με πολλές και σημαντικές διακρίσεις και το 1997 εκλέχθηκε εταίρος της Αμερικανικής Ακαδημίας Τεχνών και Επιστημών.

«Οι Έλληνες παραπονιούνται για την Ελλάδα μεταξύ τους, αλλά όχι στους ξένους».

οιόια συμβάδιζε με τις προσδοκίες και τις επιθυμίες των δικών για το τι σημαίνει Ελλάδα. Αντίθετα, οι Ιταλοί δεν είχαν αυτήν την έγνοια. Οι Ιταλοί μιλούν πολύ πιο ανοιχτά για τα σφάλματα που βλέπουν στη χώρα τους. Οι Έλληνες παραπονιούνται για την Ελλάδα μεταξύ τους, αλλά όχι στους ξένους. Επειδή είχα αφομοιωθεί πολύ στην ελληνική κοινότητα, άκουγα τα παράπονά τους, αλλά όταν τα έγραφα στα συγγράμματά μου και τα δημοσιοποιούσα, οι Έλληνες θύμωναν. Αυτά τα αισθήματα υποχωρούν τώρα κι αυτό είναι ένδειξη «αιζημένης ασφάλειας». Δε διακατέχονται πια από την ανασφάλεια.

Για να διεισδύσει κάποιος στον πολιτισμό μιας χώρας, είναι βασικό να γνωρίζει καλά τη γλώσσα του. Ναι, γιατί αν πήγαινα σε μια χώρα, όπως π.χ. η Ταϊλάνδη, όπου κάνω τα τελευταία χρόνια έρευνα χωρίς να ξέρω τη γλώσσα, αυτοί θα μου έδιναν την ιδεώδη εικόνα της κουλτούρας τους που έχει φτιαχτεί για εξωτερική κατανάλωση. Θα είχα την εικόνα του τουρίστα. Η γνώση της τοπικής γλώσσας είναι βασικό εργαλείο της δουλειάς μας και για την επικοινωνία με τους συναδέλφους της χώρας την οποία με-

λετάμε. Είναι αδύνατο στην έρευνά μας να αγνοούμε τις επιστημονικές έρευνες και μελέτες που έκαναν για τον τόπο τους.

Πόσο Έλληνας αισθάνεστε; Είμαι ένα κράμα πολλών στοιχείων. Όσοι έχουν ζήσει σε διάφορες χώρες δεν μπορούν να πουν ότι είναι ένα πράγμα και μόνο. Όταν όμως μαθαίνεις τη γλώσσα, αποκτάς ανθρώπινες σχέσεις σε μια χώρα και μπαίνεις στην καθημερινή ζωή της, ένα κομμάτι του εαυτού σου γίνεται μέρος της. Δεν θα έλεγα πως είμαι Έλληνας, αλλά υπάρχει το ελληνικό στοιχείο μέσα μου, όταν μιλάω τη γλώσσα, ακόμη και στις χειρονομίες που κάνω, στις εκφράσεις που παίρνω. Συχνά, κι όταν είμαι και στην Αμερική ακόμη, σκέφτομαι ελληνικά και ονειρεύομαι στα ελληνικά. Αυτό νομίζω είναι ενδεικτικό. Υπάρχουν, όμως, και στοιχεία ιταλικά. Επίσης, οι γονείς μου μεγάλωσαν στη Γερμανία. Αναγνωρίζω στο πολιτισμικό φόντο πως υπάρχουν στοιχεία γερμανικά, ακόμη και ταϊλανδέζικα τώρα πια, που ξέρω τη γλώσσα και τις χειρονομίες. Ετσι, όταν με ρωτάνε: «Μα τι είσαι τελικά;», εγώ απαντώ: «Είμαι ανθρωπολόγος και αυτή η ταυτότητα μου φτάνει».

Ξέρει και μαντινάδες!

Μια από τις πρώτες του μελέτες αφορούσε τα συστήματα συγγένειας και αγειστέριος, καθώς και το φαινόμενο της ζωοκλοπής στις μικρές κοινωνίες των νησιών του νομού Ρεθύμνου. Τότε ήταν που έμαθε να μιλάει κρητικά και να τραγουδάει μαντινάδες. «Αρχισα να μαθαίνω κρητικά, γιατί δεν μπορούσα να συνεννοηθώ στα ελληνικά που ήξερα και άρχισα να μελετώ το φαινόμενο της ζωοκλοπής. Μιλώντας τη γλώσσα τους άρχισαν κι αυτοί να ανοίγονται. Θυμάμαι τα κρητικά ακόμη και τώρα. Όταν είμαι στον Ανω Μυλοπάταμο Ρεθύμνης, μιλάω ακόμη τα κρητικά του χωριού. Δε μου αρέσει να παρουσιάζεται η ζωοκλοπή ως κάτι θεαματικό και εγκληματικό. Ανακάλυψα πως ήταν κοινωνικός θεσμός, ο οποίος επέτρεπε στους γερούς άνδρες της περιοχής να συνάψουν συμμαχίες. Ναι μεν μπορούμε να μιλάμε για εγκληματικότητα σε ένα επίπεδο, αλλά αν δεν καταλαβαίνουμε το φαινόμενο και σαν τοπικό θεσμό κι ιδιαίτερα σαν έναν τρόπο ενσωμάτωσης των απομακρυσμένων κατοίκων μέσα στην πολιτική ζωή της χώρας, δε θα μπορέσουμε να καταλάβουμε ακόμη και τι θα πει ελληνικό κράτος».